

สรุปผลการฝึกอบรม

“การจัดทำและนำเสนอรายงานประเทศไทยได้สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี”
ระหว่างวันที่ ๒๗ - ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓ ที่ห้องบุษบา โรงแรมแมนดาริน กรุงเทพฯ

๑. วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมฯ

กระทรวงการต่างประเทศได้ร่วมกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights - OHCHR) จัดการฝึกอบรมเป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการดำเนินการตามพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนด้วยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทักษะที่จำเป็นในการจัดทำและนำเสนอรายงานประเทศไทย ในปี ๒๕๖๓ การฝึกอบรมมุ่งเน้นการจัดทำรายงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW) เนื่องจากประเทศไทยมีกำหนดส่งรายงานตามอนุสัญญาดังกล่าวในเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๔

๒. ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ

ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการจัดทำและนำเสนอรายงานตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี เช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กรมกิจการเด็กและเยาวชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมราชทัณฑ์ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวนประมาณ ๔๐ คน

๓. ภาพรวมการฝึกอบรมฯ

การฝึกอบรมจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๗ - ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓ โดยในสองวันแรกได้มุ่งเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับภาพรวมของกลไกสิทธิมนุษยชน การดำเนินงานของกลไกสิทธิมนุษยชนตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน อาณัติของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW และสาระสำคัญของอนุสัญญา CEDAW รวมถึงกระบวนการและแนวทางการจัดทำรายงานประเทศไทย ในส่วนของวันที่สามของการฝึกอบรมเป็นลักษณะของการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยการจำลองสถานการณ์ (Mock session) การนำเสนอรายงานด้วยวาจา ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจถึงสถานการณ์จริงและขั้นตอน/วิธีการนำเสนอรายงานด้วยวาจา

๔. การกล่าวเปิดงาน

- นางกาญจนา ภัทรโชค อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ กล่าวเน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดทำและนำเสนอรายงานประเทศไทยซึ่งเป็นพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคี และเป็นกระบวนการสำคัญในการทบทวนความสำเร็จและความท้าทายของประเทศไทย ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้รับจากคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาจะช่วยปรับปรุงให้งานด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

- นาง Bandana Rana รองประธานคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ได้กล่าวแสดงความชื่นชมประเทศไทยที่จัดการฝึกอบรมหัวข้อดังกล่าวซึ่งชี้ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของรัฐบาลไทยในการส่งเสริมงานด้านสิทธิมนุษยชนและการให้ความสำคัญกับการจัดทำรายงานประเทศไทยที่จะเป็นส่วนสำคัญให้ประเทศไทยสามารถ

ขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพันธกรณีตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี

๕. สารสำคัญของการบรรยาย

๕.๑ หัวข้อ “ประเทศไทยกับอนุสัญญา CEDAW: การบรรลุถึงพันธกรณีระหว่างประเทศ”

โดยรองศาสตราจารย์ ดร. จุรี วิจิตรวาทการ ประธานศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และอดีตกรรมการว่าด้วยสถานภาพสตรีแห่งสหประชาชาติ มีสาระสำคัญ ดังนี้

- แม้ว่าประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CEDAW มาตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ แต่การรับรู้ของสาธารณชนที่มีต่ออนุสัญญา CEDAW และสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฉบับอื่นๆ ยังคงอยู่ในวงจำกัดเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรภาคประชาสังคมด้านสิทธิมนุษยชนเท่านั้น

- แม้ที่ผ่านมารัฐบาลไทยโดยกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้ปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญา CEDAW โดยการจัดทำรายงานประเทศต่อคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW แต่การดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงพันธกรณีประการหนึ่งเท่านั้น ทว่าประเทศไทยยังไม่สามารถนำเอาหลักการตามอนุสัญญา CEDAW มาปรับใช้เพื่อให้สังคมไทยเกิดความเสมอภาคระหว่างเพศได้เท่าที่ควร

- สาเหตุที่ทำให้สังคมไทยขาดการรับรู้เกี่ยวกับอนุสัญญา CEDAW อาจมี ๒ สาเหตุ ได้แก่

๑) ปัญหาการโอนย้ายภายในของเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานด้านสิทธิสตรี ส่งผลให้การทำงานด้านการส่งเสริมและสร้างความตระหนักรู้ในสังคมขาดความต่อเนื่องและขาดผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนจำเป็นต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ

๒) หลักการด้านสิทธิมนุษยชน เช่น เรื่องสิทธิสตรีมักถูกทำให้เป็นทฤษฎีหรือเป็นเพียงวิชาหนึ่งเพื่อเรียนในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ไม่ถูกนำไปแปลงให้เป็นแนวคิดสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม ซึ่งอาจถือเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้สังคมไทยไม่สามารถสร้างความตระหนักรู้ด้านสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

- การสร้างความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมถือเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากสาเหตุของปัญหาการเลือกปฏิบัติมักเกิดจากความคิดและค่านิยมด้านสิทธิมนุษยชนที่ไม่ถูกต้อง จึงเป็นเรื่องที่รัฐบาลควรเร่งดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เช่น การสอดแทรกบทเรียนและกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนในโรงเรียน การกำหนดให้สิทธิมนุษยชนเป็นวาระสำคัญ และการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในสังคมเพื่อนำหลักการด้านสิทธิมนุษยชนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

- รองศาสตราจารย์ ดร. จุรีฯ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อปี ๒๕๖๐ ในการรายงานด้วยวาจาของประเทศไทย รายงานคู่ขนานที่จัดทำโดยองค์กรภาคประชาสังคมมักมีเนื้อหาตำหนิรัฐบาลและบางประเด็นเป็นประเด็นที่ไม่ได้เป็นปัญหาในวงกว้างของสังคมไทย เช่น เรื่องการขลิบอวัยวะเพศหญิง (Female Genital Mutilation - FGM) ของกลุ่มมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งพบน้อยมากและเกิดขึ้นในหมู่บ้านเล็กๆ แต่คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW กลับหยิบยกเรื่องดังกล่าวมาเป็นปัญหาของประเทศไทย

ในประเด็นดังกล่าว นาง Rana ได้ชี้แจงว่า คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ทราบดีว่า บางประเด็นที่ปรากฏในรายงานของภาคประชาสังคมอาจไม่ได้สะท้อนถึงปัญหาภาพรวมของประเทศอย่างใดก็ดี แม้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในบางพื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่เป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชน ปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขต่อไป

๕.๒ หัวข้อ “ภาพรวมของกลไกสิทธิมนุษยชนและการดำเนินงานของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน” โดยนางสาว Hanae Hanzawa เจ้าหน้าที่สิทธิมนุษยชน สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (OHCHR) มีสาระสำคัญ ดังนี้

- องค์การสหประชาชาติก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.๑๙๔๕ มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสันติภาพ ความมั่นคงระหว่างประเทศ ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน พัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ และให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ต่อมาใน ค.ศ.๑๙๔๘ สหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) ซึ่งถือเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรกของโลก

- ปัจจุบันมีสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น ๙ ฉบับ ได้แก่

๑) กติการะหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ (๑) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) และ (๒) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR)

๒) อนุสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑) กลุ่มเฉพาะ (Specific groups) ประกอบด้วย (๑) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC) (๒) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW) และ (๓) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD)

๒.๒) ประเด็นเฉพาะ (Thematic issues) ประกอบด้วย (๑) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination - CERD) (๒) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - CAT) (๓) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance - CED) และ (๔) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of Migrant Workers and Members of Their Families - CRMW)

- กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติแบ่งออกเป็น ๒ กลไกหลัก ดังนี้

๑) กลไกสิทธิมนุษยชนตามกฎบัตรสหประชาชาติ (Charter - based mechanisms) มีคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน (Human rights Council - HRC) ประกอบด้วยประเทศสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งจากภูมิภาคต่างๆ จำนวน ๔๗ ประเทศ โดยกลไกของ HRC ประกอบด้วย ๖ กลไกย่อย ซึ่งได้แก่ (๑) คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory committee) (๒) กลไกผู้เชี่ยวชาญ (Expert mechanism) (๓) คณะทำงานระหว่างรัฐบาล (Open - ended Intergovernmental Working Groups) (๔) กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) (๕) กลไกรับเรื่องร้องเรียน (Complaint Procedure) และ (๖) กลไกพิเศษ (Special Procedures)

๒) คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน (Treaty bodies) มีทำหน้าที่ตรวจสอบติดตามการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนโดยดำเนินการต่างๆ เช่น

๒.๑ การตรวจรายงานและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานให้กับรัฐภาคี โดยคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนจะดำเนินการพิจารณารายงานการดำเนินงานตามสนธิสัญญาของรัฐภาคี โดยพิจารณาจากกฎหมาย กระบวนการเพื่อส่งเสริม คุ้มครอง และการเยียวยา ด้านสิทธิมนุษยชนประกอบกัน ทั้งนี้ ผลลัพธ์ของการพิจารณาดังกล่าว ได้แก่ เอกสารข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding observations) ที่ประกอบด้วยข้อห่วงกังวลและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาที่มีต่อรัฐภาคี

๒.๒ ข้อร้องเรียนส่วนบุคคล (Individual complaints) คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนสามารถรับและพิจารณาข้อร้องเรียนการถูกละเมิดสิทธิตามที่ปรากฏในสนธิสัญญาจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในนามของผู้ถูกละเมิดสิทธิได้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้รับการกำหนดไว้ในพิธีสารเลือกรับฉบับต่างๆ (Optional Protocols) เช่น พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญา CEDAW และ CRC

๒.๓ การเยือนประเทศ (Country visits) เช่น กรณีการเยือนของคณะอนุกรรมการของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการทรมาน (UN Subcommittee on Prevention of Torture - SPT) ซึ่งเป็นคณะอนุกรรมการที่จัดตั้งขึ้นภายใต้พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (Optional Protocol to the Convention Against Torture - OPCAT) มีหน้าที่ในการตรวจเยี่ยมสถานที่คุมขังประเภทต่างๆ และจัดทำข้อเสนอแนะ (Recommendations) เพื่อปรับปรุงสภาพการควบคุมตัวบุคคล

๒.๔ การให้ข้อคิดเห็นทั่วไป (General comments) เพื่อช่วยอธิบายความหมายของสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนให้รัฐภาคีเข้าใจและสอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบันยิ่งขึ้น เช่น ความหมายของการกระทำความรุนแรงหรือการกลั่นแกล้งผู้ที่ยอ่อนแอกว่า (Bullying) ทั้งทางร่างกาย คำพูด และจิตใจ ในปัจจุบันจะมีบริบทที่แตกต่างจากอดีตเนื่องจากการกลั่นแกล้งได้พัฒนารูปแบบไปตามยุคสมัย เช่น การกลั่นแกล้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Cyberbullying)

๒.๕ ปฏิบัติการด่วน/การเตือนภัยล่วงหน้า (Urgent action/Early warning) คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนมีภารกิจสำคัญในการแสวงหา ตรวจสอบสถานการณ์ฉุกเฉิน และเตือนภัยสถานการณ์ที่คาดว่าจะมีปัญหาในอนาคตเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นของรัฐภาคี เพื่อให้สามารถป้องกัน ติดตาม และตอบสนองต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้อย่างทันท่วงที

๕.๓) หัวข้อ “รายงานของรัฐภาคี” โดยนางสาว Hanae Hanzawa เจ้าหน้าที่สิทธิมนุษยชนสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (OHCHR) มีสาระสำคัญ ดังนี้

ประโยชน์ของการจัดทำรายงานประเทศ

- การจัดทำรายงานประเทศนอกจากจะเป็นพันธกรณีของรัฐภาคีที่จะต้องรายงานความก้าวหน้าตามสนธิสัญญาต่อคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาแล้ว ยังถือเป็นเครื่องมือสำคัญให้กับรัฐภาคีในการช่วยทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของตนเอง เนื่องจากในการจัดทำรายงาน รัฐภาคีจะต้องทบทวนใน ๓ ส่วน ได้แก่ (๑) กฎหมาย มาตรการหรือนโยบาย (๒) กระบวนการและผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้น และ (๓) การเยียวยาและแนวทางแก้ไข ซึ่งจะทำให้รัฐภาคีสามารถทราบและตระหนักถึงปัญหาข้อจำกัดต่างๆ ที่เกิดขึ้น อันนำไปสู่การทบทวนและหาแนวทางแก้ไขให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนต่อไป นอกจากนี้ ในการจัดทำรายงานให้ชัดเจนและตรงประเด็นจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องและมากพอในการวิเคราะห์เพื่อจัดทำรายงาน อันจะทำให้รัฐภาคีต้องมีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อมูลที่ติดกล่าวไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำรายงาน แต่ยังสามารถ

ใช้เป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศของรัฐภาคีให้ครอบคลุมทุกปัญหาและทุกกลุ่มคนในสังคมได้อีกด้วย นอกจากนี้ กระบวนการจัดทำรายงานประเทศยังทำให้รัฐบาลได้ประสานงานและสร้างความร่วมมือกับสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและภาคประชาสังคม ตลอดจนการรับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์จากประเทศอื่นเพื่อนำมาใช้พัฒนาสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศต่อไป

กระบวนการรายงานประเทศ

- กระบวนการรายงานประเทศประกอบด้วย ๖ กระบวนการหลัก โดยจะวนรอบเป็นประจำทุกๆ ๔ - ๕ ปีขึ้นอยู่กับสนธิสัญญานั้นๆ ดังนี้

(๑) รัฐภาคีเตรียมรายงานประเทศและส่งรายงานประเทศให้คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาพิจารณา

(๒) คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาให้ประเด็นคำถามตามเอกสาร List of issues มายังรัฐภาคี

(๓) รัฐภาคีส่งข้อความตอบตามประเด็นคำถามที่ปรากฏในเอกสาร List of issues

(๔) รัฐภาคีเดินทางไปรายงานด้วยวาจาต่อคณะกรรมการประจำสนธิสัญญา ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส

(๕) คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาให้ข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding observations) มายังรัฐภาคี

(๖) รัฐภาคีดำเนินงานตามข้อสังเกตเชิงสรุปที่ได้รับ

- เกี่ยวกับกระบวนการรายงาน นาง Rana ได้กล่าวเสริมว่า ภายหลังจากที่รัฐภาคีเดินทางไปรายงานด้วยวาจา ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส รัฐภาคีจะได้รับข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding observations) โดยในส่วนของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW จะมีการเพิ่มในส่วนของประเด็นที่ต้องการคำตอบล่วงหน้าภายใน ๒ ปี (Priority issues) โดยหากเกิดกรณีที่รัฐภาคีไม่ส่งคำตอบตามประเด็นดังกล่าวหรือส่งล่าช้ากว่ากำหนด แม้ไม่มีการลงโทษใดๆ จากคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW หากแต่การสามารถตอบได้ตรงประเด็นและทันกำหนดเวลาย่อมแสดงถึงศักยภาพและความพยายามของรัฐภาคีในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

- ในกระบวนการพิจารณารายงานประเทศ คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาจะพิจารณาเอกสาร ๒ ฉบับ ได้แก่ เอกสารหลักของประเทศ (Common core document) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานของประเทศ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง และกฎหมายที่สำคัญ โดยทั่วไปเอกสารหลักดังกล่าวจะมีความยาวไม่เกิน ๖๐ หน้า และรายงานประเทศ (Country report) ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญระบุถึงผลการดำเนินงานของรัฐภาคีตามข้อบทของสนธิสัญญาฉบับนั้นๆ ในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา

แนวทางการเขียนรายงานประเทศและการรายงานด้วยวาจาที่ดี

- เนื้อหาของรายงานประเทศที่ดี รัฐภาคีพึงให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานการณ์ทั้งในแง่ของกฎหมาย มาตรการ และนโยบาย รวมถึงผลที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ เช่น กรณีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิมนุษยชน รัฐภาคีควรเขียนระบุถึงผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) และผลกระทบ (Impact) อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ ควรนำเสนอข้อมูลเชิงสถิติที่จะช่วยให้คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาสามารถเปรียบเทียบให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ด้วย เช่น ข้อมูลเปรียบเทียบในช่วง ๔ ปีที่ผ่านมา

- หลักในการเขียนรายงานและการรายงานด้วยวาจา คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะความก้าวหน้าที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น หากแต่จะให้ความสำคัญกับความพยายามของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น โดยจะพิจารณาจากวิธีการแก้ไขปัญหาที่สะท้อนความมุ่งมั่นของรัฐบาลในการดำเนินงานตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญานั้นๆ

๕.๔) หัวข้อ “หน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW)” โดยนาง Bandana Rana รองประธานคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW มีสาระสำคัญ ดังนี้

- อนุสัญญา CEDAW ได้รับการรับรองจากสหประชาชาติเมื่อปี ๒๕๒๒ และมีผลใช้บังคับในปี ๒๕๒๔ เป็นอนุสัญญาที่กล่าวถึงสิทธิสตรีในบริบททางการเมือง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการดำรงชีวิตในสังคม โดยมีประเทศต่างๆ เข้าเป็นภาคีจำนวน ๑๘๙ ประเทศ (ข้อมูล ณ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)

- อนุสัญญา CEDAW มีพิธีสารเลือกรับ ๑ ฉบับ ได้แก่ พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Optional Protocol to the CEDAW) ได้รับการรับรองในเดือนตุลาคม ปี ๒๕๔๒ ปัจจุบันมีรัฐเข้าเป็นภาคีทั้งหมด ๑๑๓ ประเทศ (ข้อมูล ณ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓) โดยสาระสำคัญของพิธีสารเลือกรับฯ คือ การยอมรับอำนาจของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ในการรับและพิจารณาข้อร้องเรียนในกรณีที่มีการละเมิดพันธกรณีที่ปรากฏในอนุสัญญาฯ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐภาคี โดยผู้ร้องเรียนอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในนามของผู้ถูกละเมิดสิทธิก็ได้

- คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW มีจำนวน ๒๓ คนประกอบด้วย ประธาน ๑ คน รองประธานจำนวน ๓ คน และผู้เสนอรายงาน ๑ คน และกรรมการ ๑๘ คน มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ๔ ปี ทำหน้าที่ในการติดตามการปฏิบัติตามอนุสัญญา CEDAW ของรัฐภาคีซึ่งได้แก่ การพิจารณารายงานประเทศการให้ข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding observations) และการจัดทำข้อเสนอแนะทั่วไป (General recommendations)

๕.๕) หัวข้อ “สาระสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ” โดยนาง Bandana Rana รองประธานคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW มีสาระสำคัญ ดังนี้

- การเข้าใจขอบทของอนุสัญญา CEDAW จะทำให้รัฐภาคีสามารถจัดทำรายงานประเทศและตอบคำถามในช่วงของการไปรายงานด้วยวาจาได้ตรงประเด็นและชัดเจนยิ่งขึ้น โดยนาง Rana ได้กล่าวถึงข้อ ๑ - ๑๓ ของอนุสัญญา CEDAW ที่เป็นสาระสำคัญของอนุสัญญา พร้อมยกตัวอย่างข้อสังเกตเชิงสรุปของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW เพื่อเป็นประโยชน์ต่อรัฐภาคีในการเตรียมตัวเพื่อจัดทำรายงานประเทศและรายงานด้วยวาจาโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ข้อ ๑ ของอนุสัญญา กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่าเลือกปฏิบัติต่อสตรี โดยในประเด็นนี้ คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW จะให้ความสนใจว่า รัฐภาคีได้มีการตรากฎหมายหรือมาตรการที่สะท้อนว่ารัฐภาคีได้ดำเนินการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีแล้วหรือไม่อย่างไร

ข้อ ๒ - ๓ ของอนุสัญญา กล่าวถึงมาตรการทางกฎหมายหรือกลไกที่เหมาะสมในการส่งเสริมความก้าวหน้าของสตรี โดยคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW มักพิจารณาว่า รัฐภาคีได้มีมาตรการเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าของสตรีอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ คณะกรรมการประจำอนุสัญญามักสอบถามว่า สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับงบประมาณในการดำเนินงานที่เพียงพอหรือไม่ ทั้งนี้ รัฐภาคีควรแสดงข้อมูลเปรียบเทียบที่ชี้ให้เห็นว่าในแต่ละปีมีการจัดสรรงบประมาณเท่าใด

ข้อ ๔ ของอนุสัญญา กล่าวถึงมาตรการชั่วคราวที่จำเป็นในการเสริมสร้างความเท่าเทียมระหว่างชายหญิง (Temporary special measures) โดยคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW มักพิจารณาถึงมาตรการช่วยเหลือผู้หญิงเพื่อนำไปสู่การจัดการเลือกปฏิบัติว่ามีหรือไม่อย่างไร เรื่องนี้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติเชิงบวก (Positive discrimination) โดยเป็นมาตรการที่ช่วยทำให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างชายหญิง ทั้งนี้ เมื่อรัฐได้ดำเนินมาตรการดังกล่าวจนนำไปสู่ความเสมอภาคแล้ว มาตรการเหล่านั้นย่อมถูกยกเลิกไปโดยปริยาย เช่น การให้ชายและหญิงวิ่งแข่งกันโดยระบุว่าโอกาสดังกล่าวถือเป็นการจัดการเลือกปฏิบัติ ย่อมถือว่าไม่ถูกต้องเนื่องจากชายและหญิงมีสภาพร่างกายแตกต่างกัน การแข่งขันเช่นนี้ย่อมส่งผลให้ผู้หญิงแพ้ผู้ชาย ดังนั้น การกำหนดมาตรการพิเศษจึงเป็นเรื่องจำเป็น

ข้อ ๕ ของอนุสัญญา ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการจัดการขจัดความรุนแรงต่อสตรี และขจัดความเดียดฉันท์เกี่ยวกับเพศหญิง และการปฏิบัติที่โหดร้ายอันเป็นประเพณีต่อเพศหญิง (Eliminating violence against women and sexist stereotypes, customary and harmful practice) โดยคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ได้ตีความว่าการขจัดความเดียดฉันท์ในเรื่องเพศหมายถึงผู้หญิงที่เป็นกลุ่มหลากหลายทางเพศ แต่ไม่รวมถึงกลุ่มชายรักชาย นอกจากนี้ ในเรื่องของการขจัดความรุนแรงต่อสตรี คณะกรรมการประจำอนุสัญญามักพิจารณา เช่นเหยื่อที่เป็นผู้หญิงสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหรือไม่ มีสถานสงเคราะห์ (Shelter) เพียงพอหรือไม่ นอกจากนี้ หากรัฐภาคีมีกฎหมายภายในที่รองรับเรื่องดังกล่าวแล้ว คณะกรรมการก็มักพิจารณาจากข้อมูลว่ามีจำนวนผู้หญิงที่รับรู้หรือได้รับประโยชน์จากกฎหมายนั้นมากน้อยเพียงใด

ข้อ ๖ ของอนุสัญญา ได้ให้ความสำคัญเรื่องการปราบปรามการค้าสตรีและค้าประเวณีสตรีในทุกรูปแบบ (Ending trafficking and exploitation of prostitution) โดยคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW คาดหวังให้รัฐภาคีระบุงถึงที่มาของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ การชี้ให้เห็นถึงกรอบเวลาที่รัฐภาคีประสงค์จะดำเนินการจะเป็นการช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการว่า รัฐภาคีมีความจริงจังต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ ปัจจุบันคณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำเอกสารข้อคิดเห็นทั่วไปว่าด้วยการค้าเด็กหญิงและสตรีในบริบทของการย้ายถิ่นฐานทั่วโลก (General recommendation on trafficking of women and girls in the context of global migration) ซึ่งรัฐภาคีสามารถนำหลักการในเอกสารดังกล่าวเป็นแนวปฏิบัติในเรื่องนี้ได้ต่อไป

ข้อ ๗ - ๘ ของอนุสัญญา ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิสตรีในเรื่องของการเมืองและสังคม เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการมักคาดหวังว่าในรายงานประเทศจะแสดงถึงกฎหมายของรัฐภาคีที่ได้รับรองสิทธิสตรีกับการเมืองอย่างไร ตลอดจนข้อมูลของจำนวนสตรีทั้งประเทศกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ข้อ ๑๐ ของอนุสัญญา ได้กล่าวถึงสิทธิความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษา โดยคณะกรรมการมักแยกพิจารณา ๒ ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่ ๑ มักพิจารณาว่ารัฐภาคีมีกฎหมาย มาตรการ หรือนโยบายรองรับการเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมหรือไม่อย่างไร ส่วนที่ ๒ มักพิจารณาถึงผลลัพธ์จากกิจกรรมที่รัฐภาคีดำเนินการว่าสามารถเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องการเข้าถึงการศึกษาได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดที่ว่าการศึกษามีความสำคัญไม่ว่าชายหรือหญิงก็ต้องได้รับสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

ข้อที่ ๑๑ ของอนุสัญญา ได้กล่าวถึงเรื่องการจ้างงาน โดยคณะกรรมการฯ มักพิจารณาถึงมาตรการของรัฐว่ามีกริดกันการห้ามหญิงทำงานหรือไม่อย่างไร

ข้อที่ ๑๒ ของอนุสัญญา ได้กล่าวถึงเรื่องการเข้าถึงบริการสุขภาพและสาธารณสุข โดยคณะกรรมการมักพิจารณาในเรื่องสุขภาพที่แยกระหว่างหญิงชาย เช่น เรื่องท้องน้ำได้มีการแยกระหว่างชายหญิงหรือไม่ เนื่องจากสุขอนามัยในการใช้ห้องน้ำระหว่างชายหญิงมีความแตกต่างกัน

ข้อ ๑๓ ของอนุสัญญา ได้กล่าวถึงสิทธิที่เกี่ยวข้องกับธนาคาร โดยคณะกรรมการมักพิจารณามาตรการของรัฐภาคี เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงระบบการเงินได้หรือไม่อย่างไร

ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Plan of Action)

- นาง Rana ได้กล่าวถึงเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี ได้แก่ ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Plan of Action) ที่เป็นผลมาจากการประชุมระดับโลกว่าด้วยสตรี ครั้งที่ ๔ เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๓๘ ณ กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเห็นว่ารัฐภาคีควรนำปฏิญญาดังกล่าวใช้เป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติตามอนุสัญญา CEDAW เพื่อให้สิทธิสตรีได้แปลงไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

- สารสำคัญของปฏิญญาฯ คือ การประกาศเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญา CEDAW โดยเน้นการส่งเสริมความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ โดยได้กำหนดประเด็นห่วงใยพิเศษพร้อมแนวปฏิบัติที่รัฐบาลต้องเร่งดำเนินการเพื่อพัฒนาสตรี จำนวน ๑๒ ประเด็นดังนี้

๑. สตรีกับความยากจน	๗. สตรีกับอำนาจและการตัดสินใจ
๒. สตรีกับการศึกษา	๘. กลไกเชิงสถาบันเพื่อความก้าวหน้าของสตรี
๓. สตรีกับสุขภาพ	๙. สิทธิมนุษยชนสตรี
๔. สตรีกับความรุนแรง	๑๐. สตรีกับสื่อมวลชน
๕. สตรีกับความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ	๑๑. สตรีกับสิ่งแวดล้อม
๖. สตรีกับเศรษฐกิจ	๑๒. เด็กผู้หญิง

ต่อมาได้มีการเพิ่มเติมประเด็นห่วงใยพิเศษในปี ๒๕๔๓ อีก ๗ เรื่อง ได้แก่

๑. โลกาภิวัตน์	๕. การแพร่ระบาดของโรคเอดส์
๒. ภาวะประชากรผู้สูงอายุ	๖. ภัยพิบัติธรรมชาติ
๓. การเคลื่อนย้ายแรงงาน	๗. การแบ่งภาระความรับผิดชอบระหว่างหญิงชาย
๔. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	

๖. กิจกรรมการจำลองสถานการณ์ (Mock session) การรายงานด้วยวาจา ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส

ในส่วนของกิจกรรมการจำลองสถานการณ์ (Mock session) การรายงานด้วยวาจา ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส ผู้เข้ารับการอบรมแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ กลุ่มคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW และกลุ่มที่ ๒ กลุ่มคณะผู้แทนไทย โดยได้จำลองบรรยากาศเสมือนจริงมีการถามตอบตามโจทย์ที่ได้รับ ทั้งนี้ มีข้อสังเกต ดังนี้

- ลักษณะคำถามของคณะกรรมการฯ จะเป็นคำถามที่ต้องการทราบถึงวิธีการ แนวทางการปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้ที่ปฏิบัติงานจริงเท่านั้นจึงจะสามารถตอบคำถามได้ ดังนั้น การคัดเลือก/มอบหมายผู้แทนจากหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการเดินทางไปรายงานด้วยวาจาควรเป็นผู้ที่ปฏิบัติจริง นอกจากนี้ คำถามของคณะกรรมการฯ ไม่ได้มาจากการศึกษาเฉพาะรายงานประเทศเท่านั้น ยังมาจากรายงานคู่ขนาน (Alternative reports) ทั้งจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และภาคประชาสังคม ด้วยเหตุนี้ คณะผู้แทนไทยจึงควรศึกษารายงานคู่ขนานทุกฉบับเพื่อรวบรวมประเด็นและเตรียมคำตอบต่อประเด็นที่คาดว่าจะถูกถาม

- ลักษณะคำตอบของคณะผู้แทนฯ คณะกรรมการฯ ไม่ต้องการคำตอบที่เป็นการอ่านรายงานประเทศให้ฟัง เพราะคณะกรรมการฯ ได้ศึกษาและอ่านเอกสารดังกล่าวมาอย่างครบถ้วนแล้ว คณะกรรมการฯ ต้องการคำตอบที่ตรงประเด็นและชัดเจน นอกจากนี้ ในการตอบคำถามควรตอบโดยแสดงถึงความมั่นใจว่าได้ดำเนินการตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญานั้นๆ แล้ว ทั้งนี้ กรณีไม่สามารถตอบคำถามของคณะกรรมการฯ ได้ในทันที รัฐภาคีสามารถขอเวลาเพิ่มเติมเพื่อเตรียมคำตอบเป็นลายลักษณ์อักษรได้ภายในเวลา ๔๘ ชั่วโมง นับจากเวลาที่คณะกรรมการสอบถาม